

Kind Volgmodel Kleuters

Minder volgen, meer begrijpen

Gebruikershandleiding
en observatiekaarten

Doel en opzet van het Kindvolgmodel

Waarom het Kindvolgmodel

Veel kleuterleerkrachten hebben de wens om ontwikkelingsgericht te werken met kinderen, maar ervaren - (veelal) onder invloed vanuit 'opbrengstgericht werken' - grote druk om het werken aan beheersingsdoelen op het gebied van taal en rekenen leidend te maken. Wat in de praktijk neerkomt op 'programmagericht onderwijs'.

Kleuterleerkrachten ontbreekt het daarbij vaak aan expliciete kennis over de ontwikkeling van het jonge kind om hieraan weerstand te bieden. Bovendien dient nogal wat programmagericht onderwijs zich aan onder de noemer van spelend leren. Zo is er spelend opbrengstgericht leren, spelend bewust leren, spelend groeibewust leren, enzovoort. In essentie zijn dit allemaal loten aan de stam van programmagericht werken. Of beter: aan de stam van de Duitse vorm van thematiseren uit de tweede helft van de 19e eeuw: hierin was het werken aan beheersingsdoelen leidend, maar was er ook het besef dat het kind leert via spel en diende het werken aan het doel dus verpakt te worden binnen een 'speelse opdracht'.

Niet helpend bleek bovendien dat verreweg de meeste observatie instrumenten op deze programmagerichte leest geschoeid zijn en ontwikkelingsgerichte observatie instrumenten als HOREB of het OVM als erg arbeidsintensief worden ervaren.

In interactie met scholen ontwikkelden we werkenderwijs een instrument dat leerkrachten ondersteunt om vanuit een ontwikkelingsgerichte visie de ontwikkeling van kinderen in beeld te brengen, zonder dat dit als arbeidsintensief ervaren wordt. Zo ontstond het Kindvolgmodel.

Doel en doelgroep

Doel van het Kindvolgmodel is om zowel op het niveau van de groep als op individueel niveau inzicht te krijgen in hoe we de basiskenmerken, brede kenmerken en specifieke kenmerken van de kinderen beoordelen. **Zodat** vanuit een totaalbeeld onderbouwde keuzes gemaakt kunnen worden voor het aanbod en de begeleiding.

Daarmee is het Kindvolgmodel met name geschikt voor scholen die vanuit een ontwikkelingsgerichte visie met jonge kinderen willen werken.

Ook voor de voorschoolse opvang (0 tot 4 jaar) en de middenbouw- en bovenbouw van het basisonderwijs hebben we een KVM-versie ontwikkeld.

Opzet

De leerkracht heeft met dit doel de beschikking over 13 *observatiekaarten*, verdeeld over de drie domeinen die we kennen vanuit basisontwikkeling:

- basiskenmerken (2)
- brede kenmerken (5)
- specifieke kenmerken (6)

De observatiekaarten voor de basiskenmerken benoemen de signalen in het geval het welbevinden of de betrokkenheid van een kind als laag, neutraal of hoog genoemd kan worden.

De observatiekaarten voor de brede en de specifieke kenmerken beschrijven benoemen de ontwikkelkenmerken per jaar waarbij binnen een periode van een jaar meestal onderscheid gemaakt wordt tussen de periode in de eerste zes maanden en de periode in de 2^e helft van dat jaar.

Aanvullend bieden we voor scholen die met ParnasSys werken methodetoetsdefinities om de observaties te registreren binnen ParnasSys. In dat geval heb je ook de mogelijkheid om:

- aantekeningen bij een score te maken (zie handleiding ParnasSys, methodetoetsen)
- individuele leerlingoverzichten uit te draaien (zie handleiding ParnasSys, methodetoetsen)
- de toegekende observatiescores terug te lezen op de groepskaart binnen ParnasSys (zie handleiding ParnasSys, groepskaart)
- vanuit de groepskaart notities en/of plannen aan te maken (zie handleiding ParnasSys, groepskaart)
- een digitaal rapport aan te maken (ten behoeve van ouders)

Handelingsgericht observeren en noteren

Zelfgekozen, brede activiteiten als uitgangspunt

Observeren doe je het best in zelfgekozen, brede (spel)activiteiten waaraan een kind op betrokken wijze deelneemt. Je ziet dus 'intensiteit'. In die situaties kom je in korte tijd veel te weten over zowel basiskenmerken, brede kenmerken als specifieke kenmerken.

Handelingsgericht observeren vanuit de drie hoofdkenmerken vraagt kennis en vaardigheden

De naam handelingsgericht observeren geeft al aan dat de acties (de handelingen) die het kind maakt uitgangspunt zijn in het observeren. Het leren 'lezen' van deze acties vraagt kennis en oefening:

- bijvoorbeeld kennis van de Leuvense betrokkenheidsschaal
- bijvoorbeeld kennis over het belang van de brede kenmerken in relatie tot de ontwikkeling van de specifieke kenmerken
- bijvoorbeeld kennis over de samenhang tussen de verschillende brede kenmerken
- bijvoorbeeld het leren herkennen van acties van kinderen in relatie tot de ontwikkeling van genoemde brede en specifieke kenmerken

Met deze kennis en vaardigheden ben je in staat om zonder 'afvinklijstjes' of kijkwijzers de hele ontwikkeling van een kind in beeld te brengen.

Je gebruikt de observatiekaarten dus niet tijdens het proces van handelingsgericht observeren. De observatiekaarten zet je naderhand in om vanuit je observatiekennis te bepalen waar het kind staat in zijn ontwikkeling.

Gebruik van de observatiekaarten

De observatiekaarten helpen je om op basis van jouw (handelingsgerichte) observaties of individueel en op groepsniveau te bepalen waar kinderen staan ten aanzien van basiskenmerken, brede kenmerken en specifieke kenmerken.

De feitelijke kalenderleeftijd is daarbij uitgangspunt. Dat past bij het doel van de Wet Primair Onderwijs: ieder kind een ononderbroken ontwikkeling bieden.

Bij de observatiekaarten voor de brede en specifieke ontwikkeling betekent dit dat je op basis van de kalenderleeftijd van een kind kijkt naar de periode op de observatiekaart die daarbij aansluit.

Voorbeeld: Om de ontwikkeling van het brede kenmerk "Uiten en vormgeven" te beoordelen, kijk je bij een kind van 4,8 jaar naar de kolom "vier jaar" en daarbinnen naar "2^e helft".

Lees de hierbij behorende kenmerken. Bepaal op basis van je observatiekennis in hoeverre je de aspecten die bij deze leeftijdsperiode staan van toepassing vindt voor wat dit kind liet zien tijdens je observaties. In tweede instantie kun je uiteraard ook bij de leeftijdsperiode ervoor of erna kijken in het geval je vermoedt dat een kind meer ondersteuning of juist meer uitdaging nodig heeft.

Wijze en frequentie van scores

Je kiest als school zelf de wijze en frequentie van scores. Uitgangspunt zou wat ons betreft moeten zijn dat inzicht in de ontwikkelkenmerken je helpt om passende keuzes te maken voor het vervolgaanbod en de begeleiding.

Voorbeelden van keuzes die je als school kunt maken ten aanzien van wijze van scoren

- Richt je bijvoorbeeld tot de herfstvakantie eerst op de basiskenmerken. In deze periode op twee momenten per kind bepalen in hoeverre bij welbevinden en betrokkenheid sprake is van 'laag', 'neutraal' of 'hoog'. Binnen ParnasSys (via functie methodetoetsen) kun je door middel van een cijfer een kleur toekennen:

- o Score 5 = oranje kleur = "laag"
- o Score 6 = groene kleur = "neutraal"
- o Score 8 = blauwe kleur = "hoog"

Vervolgens de groepskaart gebruiken om met elkaar te bepalen wat de verkregen inzichten betekenen voor het aanbod en de manier van begeleiden. Ook bepalen bij welke kinderen je de basiskenmerken ook na de herfstvakantie wilt blijven volgen.

- Richt je tijdens een themaperiode nadrukkelijk op het observeren van de brede kenmerken, zodat je met elkaar een duidelijk begrip hebt van de inhoud hiervan en de betekenis voor de ontwikkeling van de kinderen. Zet de observatiekaarten vooraf in om vooraf met elkaar te bespreken in welke situaties je deze kenmerken goed kunt observeren en om na te gaan waar je dan op let.

Zet de observatiekaarten vervolgens twee keer in binnen deze themaperiode in (halverwege en aan het eind bijvoorbeeld) om per kind en per kenmerk te bepalen in hoeverre je de aspecten horend bij de kalenderleeftijd hebt waargenomen tijdens je observaties. Maak je gebruik van de methodetoetsdefinities in ParnasSys dan kun je ook nu een getal gebruiken om een kleur toe te kennen:

- o Score 5 = oranje = "Aspecten bij leeftijdsperiode weinig zichtbaar"
- o Score 6 = groen = "Zeker de helft van de aspecten bij leeftijdsperiode al zichtbaar"
- o Score 8 = blauw = "Aspecten bij leeftijdsperiode zijn overwegend zichtbaar"

Vervolgens de groepskaart gebruiken om met elkaar te bepalen wat de verkregen inzichten betekenen voor het aanbod en de manier van begeleiden. Ook belangrijk om te evalueren, is wat deze werkwijze heeft betekend voor het inzicht in de brede kenmerken. Hebben we meer beeld gekregen bij de verschillende brede kenmerken? Hebben we meer inzicht gekregen in het belang van deze ontwikkelkenmerken, ook in relatie tot de specifieke kennis en vaardigheden?

- Wil je meer nuances aanbrengen binnen de scores overweeg dan om een vijf- of zespuntschaal in plaats van de hierboven geschetste driepuntschaal te hanteren:
 - o Score 3 = rood = "Toont aspecten bij leeftijdsperiode die je ziet bij kinderen van jaar of meer jonger"
 - o Score 4 of 5 = oranje = "Toont aspecten bij leeftijdsperiode die je ziet bij kinderen van half jaar jonger"
 - o Score 6 of 7 = groen = "Zeker de helft van de aspecten bij leeftijdsperiode al zichtbaar" (sommige leerkrachten vinden het fijn om een '7' te gebruiken om daarmee duidelijk te maken dat ze duidelijk al meer dan de helft van de aspecten bij de leeftijdsperiode zien)
 - o Score 8 = blauw = "Aspecten bij leeftijdsperiode zijn overwegend zichtbaar"
 - o Score 9 of 10 = blauw = "Toont aspecten bij leeftijdsperiode die je ziet bij kinderen van half jaar of jaar ouder." (Sommige leerkrachten vinden het daarbij fijn om een '9' toe te kennen in het geval ze aspecten zien bij leeftijdsperiode van half jaar ouder en '10' in het geval ze aspecten zien bij leeftijdsperiode van jaar ouder.

Voorbeelden van keuzes die je als school kunt maken ten aanzien van frequentie

- Hierboven kwam dit deels al aan de orde
- Bijvoorbeeld rond herfstvakantie (al dan niet gedeeltelijk)
- Bijvoorbeeld voor de kerst (al dan niet gedeeltelijk)
- Bijvoorbeeld rond maart
- Bijvoorbeeld rond juni voor kinderen die naar groep 3 gaan in kader van overdracht

Aanschaf, kosten en begeleiding

Instrument is kosteloos

We stellen het Kindvolgmodel kosteloos ter beschikking aan scholen. Dat geldt ook voor de methodetoetsdefinities ten behoeve van ParnasSys.

Mocht je hier interesse in hebben, neem dan contact op met hans@deleerendeschool.nl

Drie scholingsdagdelen

Tijdens drie scholingsdagdelen van drie uur leren we je hoe je het Kindvolgmodel op betekenisvolle wijze inzet om je aanbod en je begeleiding vanuit ontwikkelingsgerichte uitgangspunten af te stemmen op de kinderen in je groep. Belangrijke leeraspecten zijn met name:

- Kennis van de verschillende kenmerken en hoe zich tot elkaar verhouden
- Handelingsgericht observeren van basiskenmerken, brede kenmerken en specifieke kenmerken
- Inzet van de observatiekaarten
- Wijze en frequentie van scores, passend bij jullie beginsituatie en voorkeuren
- Analyseren van de groepsoverzichten vanuit ParnasSys (we ondersteunen dit met formats maar die zijn illustrerend bedoeld, we vinden het belangrijker dat je hierin als school eigen keuzes maakt)
- Integratie groepsplan en themaplan
- Rapportage vanuit ingevoerde informatie in ParnasSys richting ouders (bijvoorbeeld met hulp van de functie 'digitaal rapport')

@Hans van Rijn, auteur